

המוסד לביטוח לאומי

האגף למחקר ותכנון

מקבלי קצבאות
זקנה ושאירים

בתוספת
הטבה סוציאלית

בבאר־שבע

1973

סקר מס' 16

ה ק ד מ ה

החוברת המובאת בזה מגישה את עיקרי הממצאים של סקר נוסף הבא לסקור ולחקור את תנאי חייה של האוכלוסיה הקשישה וצרכיה.

סקר זה מתמקד בצרכיה של אוכלוסיה מקבלי קצבת זקנה בתוספת הטבה סוציאלית בבאר שבע ובמיוחד בצרכים בתחום ציוד בית בסיסי.

הסקר ניזום על ידי המחלקה הסוציאלית בבאר שבע בראשותו של מר י. לביא ונועד לאתר את צרכיהם של הקשישים בתחום של ציוד בית בסיסי במטרה לספק להם את החסר במידת האפשר.

הסקר נערך באמצע שנת 1973, כאשר ריכוז עבודת השדה היה באחריותו של סניף המוסד לביטוח לאומי בבאר שבע והריכוז המקצועי באחריותו של האגף למחקר ותכנון.

תוכנית העיבודים וטיוטה ראשונה של הממצאים הוכנה בידי גב' א. יעקובסון, עובדת האגף למחקר ותכנון (לשעבר).

עיבוד וניתוח סופי של הממצאים נעשה בידי הגב' ברנדה מורגנשטיין וגב' נצחיה פומפיאן מהמחלקה לגמלאות ארוכות מועד בראשותו של מר שלמה כהן.

תודתנו נתונה לגב' צפנת קולוין על עזרתה בניתוח הסטטיסטי של הנתונים. תודה מיוחדת נתונה למנהל סניף המוסד לביטוח לאומי בבאר שבע מר יצחק כבדיאל ולצוות עוזריו על הריכוז המסור של עבודת השדה.

כן ראוי לציון שיתוף הפעולה המלא מצד המחלקה הסוציאלית בבאר שבע באיתור האוכלוסיה וביישום ממצאי הסקר.

נירה שמאי

סגנית מנהל אגף מחקר ותכנון

תוכן העניינים

<u>עמוד</u>	
7-19	א. ניתוח הממצאים
7	1. מבוא
7	2. מצב משפחתי וצורת מגורים
8	3. כושר ניידות
10	4. כיסוי בביטוח בריאות
11	5. מצב כלכלי
14	6. תנאי מגורים
20-23	ב. שיטות והגדרות
20	1. מטרת הסקר ושימושיו
20	2. האוכלוסיה
21	3. יחידת החקירה
21	4. שיטת החקירה
21	5. תוצאות עבודת השדה
22	6. תהליך הטיפול בשאלון
22	7. הערות לניתוח החומר
23	8. הגדרות
24	ג. ניתוח באמצעות רגרסיה מרובה (רב משתנית)
	לוחות
25	1. מקבלי הט"ס לפי מין ומצב משפחתי
25	2. מקבלי הט"ס לפי מספר נפשות בבית
26	3. מקבלי הט"ס לפי גיל ומין
26	4. מקבלי הט"ס לפי מספר החדרים בדירה
26	5. מקבלי הט"ס לפי גיל וצורת מגורים
27	6. מקבלי הט"ס לפי מגורים עם בן/בת עובדים ולפי מין
27	7. מקבלי הט"ס לפי מצב משפחתי ומגורים עם בן/בת עובדים
27	8. מקבלי הט"ס לפי מגורים עם בן/בת עובדים ולפי גיל
28	9. מקבלי הט"ס לפי מצב משפחתי ולפי הבעלות על הדירה
28	10. מקבלי הט"ס לפי צורת בעלות על הדירה ולפי מין

עמוד

11. משפחות הקשישים הנהנות מכל מקור הכנסה בנוסף לקצבת הביטוח הלאומי 28
12. מקבלי הט"ס לפי הכנסה חודשית כוללת ולפי גיל 29
13. מקבלי הט"ס לפי סוג ביטוח רפואי ולפי גיל 29
14. מקבלי הט"ס לפי מידת הניידות הפיזית, מין וגיל 30-31
15. מקבלי הט"ס החיים מתחת לסטנדרט של תנאי מגורים לפי מצב משפחתי ודרגת רמת מגורים מתחת לסטנדרט מינימלי 31
16. מקבלי הט"ס החיים מתחת לסטנדרט של תנאי מגורים לפי דרגת רמת החיים מתחת לסטנדרט המינימלי ולפי גיל 32
17. מקדמי מתאם בין משתנים סוציו כלכליים 33
18. מקדמי מתאם בין משתנים סוציו כלכליים וגורמי רמת החיים 34

פרק א' - ניתוח הממצאים

1. מבוא

באמצע שנת 1973 נערך בבאר שבע סקר שניזום על ידי המחלקה הסוציאלית המקומית, במטרה לאתר את צרכיהם של קשישים מקבלי הטבה סוציאלית (להלן ה"ס") בתחום ציוד בית בסיסי חיוני תוך מגמה לספק להם את הציוד החסר. המוסד לביטוח לאומי קיבל על עצמו את האחריות לעריכת סקר השדה, תוך כוונה שבנוסף למטרה העיקרית שלשמה הוא נועד, ניתן יהיה לאסוף מהמשפחות נתונים בתחומים שונים, כגון: תנאי דיור, רמת הכנסה, צורת מגורים, השתתפות בכח עבודה, ייחודו של סקר זה הוא באוכלוסיה הנחקרת הנמנית על הקבוצות החלשות ביותר בקהילה, וכן בעובדה שנערך מפקד מלא של כל מקבלי ה"ס, דבר המאפשר ניתוח החומר עם מגבלות סטטיסטיות מינימליות. כן ניתן היה, באמצעות הסקר, להשלים את המידע על תנאי חייהם של קשישי באר שבע שנתקבל באמצעות סקר הקשישים הכללי שנערך בעיר זאת כשנה לפני-כן.

בסקר נאספו נתונים דמוגרפיים וסוציו-כלכליים וכן פותח מדה לפי שיטות מקובלות, לבדיקת תנאי מגוריהם של הקשישים. בעיבוד החומר וניתוחו ניתנה תשומת לב מיוחדת להשוואת מצבם של מקבלי ה"ס למצבה של אוכלוסיית הקשישים הכללית בבאר שבע (1) תוך הדגשת המשותף והשונה ביניהם.

2. מצב משפחתי וצורת מגורים

כ-62% ממקבלי ה"ס בבאר שבע אינם נשואים, וכ-38% נשואים. באוכלוסיית הקשישים הכללית בבאר שבע, אחוז הקשישים הלא-נשואים (שהם ראשי משפחות) הגיע ל-52% בלבד. קיימים הבדלים גדולים לפי מצב משפחתי בין גברים ונשים באוכלוסיית מקבלי הטבה סוציאלית. שיעור הלא-נשואים בקרב הנשים מסתכם ב-91% לעומת 23% בלבד אצל הגברים. הבדלים אלה נובעים מעצם הגדרת האוכלוסיה הזכאית לקצבת הזקנה של המוסד לביטוח לאומי (2).

לאור אופיה ותכונותיה של האוכלוסיה הקשישה בבאר שבע, הרי שרק מתי מעט מהנשים הנשואות צברו להן זכויות מכח עצמן, כך שאוכלוסיית הנשים מקבלות ה"ס, מיוצגת ברובה המכריע ע"י הלא-נשואות, שהן אלמנות ברוב המקרים. בדיקה משולבת של מצב משפחתי וצורת המגורים מצביעה על נטייה גדולה יותר בקרב קשישים נשואים לנהל משק בית עצמאי (73%) לעומת הקשישים

(1) ראה "תנאי חייהם של הקשישים בבאר שבע, פתח תקוה ויבנה" - טיוטה להערות המוסד לביטוח לאומי, אוגוסט 1974.

(2) לקצבה זכאי כל גבר, תושב ישראל, כמעט ללא כל הגבלות, לעומת זאת אשה זכאית לקצבה בזכות עצמה אם היא לא נשואה, ואם היא נשואה היא זכאית לקצבה רק בתנאי שצברה זכויות מתוקף היותה אשה עובדת. עקרת בית אינה זכאית בדרך כלל לקצבה (למעט מקרים ספורים של ביטוח ברשות).

הלא-נשואים המעדיפים לנהל משק בית משותף עם בני משפחה אחרים (57%). כמחצית הגברים הלא-נשואים היים בגפם לעומת כ-71% בקרב הגברים הנשואים. מגמה זו חזקה עוד יותר אצל הנשים, אם כי הייצוג הקטן של הנשים הנשואות מגביל את הניתוח לבלתי נשואות בלבד. כ-43% בלבד מהנשים הלא-נשואות מנהלות משק בית עצמאי. מרביתן מעדיפות להיות עם בני משפחה אחרים, לרוב ילדים נשואים.

לוח א' - מקבלי הט"ס לפי מצב משפחתי וצורת מגורים ולפי מין

אוכלוסיית הט"ס			צורת מגורים
נשים	גברים	סה"כ	
1,272	925	2,197	סך הכל - במספרים מוחלטים
100%	100%	100%	סך הכל - באחוזים
39	12	28	לא נשואים החיים לבד
52	11	35	לא נשואים החיים עם בני משפחה אחרים (כולל ילדים)
6	55	27	נשואים החיים עם בן-זוג (וילדים מתחת לגיל 18)
3	22	10	נשואים החיים עם בני משפחה אחרים

בניתוח רב משתני אשר בדק את מידת ההסבר או ההשפעה הנקיה, של מספר משתנים בלתי תלויים על צורת מגורים, נמצא שלמצב המשפחתי ולמין השפעה משולבת על התופעה של מגורים משותפים של הקשיש עם בני משפחה אחרים; שני משתנים אלה הסבירו 48.8% מן השונות במשתנה התלוי "צורת המגורים", והתקבל מקדם מתאם מרובה (multiple R) של 0.696. כפי ששיערנו למצב משפחתי כח הסבר חזק ביותר: משתנה זה מסביר 46.3% של השונות במשתנה התלוי. במילים אחרות התאלמנות, (במיוחד אצל נשים) מעלה בהרבה את ההסתברות שקשיש יגור ביחד עם בני משפחה אחרים.

השוב להדגיש ששתי התופעות הללו - ניהול משק בית עצמאי ומגורים משותפים של קשיש אלמן עם בני משפחה אחרים - דורשות תשומת לב רבה מהרשויות המקומיות ומהגורמים המטפלים בשרותים לקשישים מבחינת הצרכים בתחום הדיור. בדרך כלל מגורים משותפים קשורים בצפיפות דיור, לעומת זאת קשיש החי לבדו סובל לעיתים קרובות ממצוקה בתחום ציוד בית בסיסי. יתר על כן, לעיתים קרובות קיימת מצוקת דיור גם אצל המשפחה הצעירה איתה גר הקשיש, והדיור המשותף מחריף את בעיית הדיור אצל הקשיש ואצל המשפחה.

3. כושר נידות

כושר הניידות מהווה אינדיקטור אחד למצב הבריאותי של הקשיש וליכולתו להשתמש ולהעזר באופן עצמאי בשרותים בקהילה. לשאלה באיזו מידה מסוגלים הם לנוע מחוץ לביתם, ענו כמחצית הקשישים

שאינן להם כל מגבלות תנועה פיזיות, אצל שלישי מהקשישים מוגבלת הניידות לסביבת הבית הקרובה, וכ-16% מהקשישים מרותקים לבית או למיטה, באוכלוסיית הקשישים הכללית בבאר-שבע שיעור של 11% בלבד. מרותקים לבית (1).

כפי שנמצא עבור כלל אוכלוסיית הקשישים בבאר שבע, כושר הניידות יורד עם הגיל: שיעור הקשישים הסובלים ממוגבלות פיזית עולה מ-5% בגילים 65-69 עד ל-16% בגילים 85+. בכל קבוצת גיל, ובמיוחד בגילים הגבוהים, כושר הניידות נמוך יותר אצל הנשים מאשר אצל הגברים.

לוח ב' מקבלי הט"ס לפי מידת הניידות הפיזית

מספרים מוחלטים	אחוזים	מידת הניידות
2,197	100.0	סך הכל
1,110	50.5	ניידות פיזית לא מוגבלת
653	29.7	ניידות מוגבלת לסביבת ביתו הקרובה
88	4.0	מסוגל לנוע מחוץ לביתו באמצעות מקל או קביים
235	10.7	מסוגל לנוע רק בתוך הבית
111	5.1	מרותק למיטה או לכיסא

לוח ג'. שיעור המרותקים לבית ושיעור המרותקים למיטה (או לכיסא) לפי גיל ומין

מרותקים למיטה או לכיסא		מסוגלים לנוע רק בתוך הבית		גיל
נשים	גברים	נשים	גברים	
2	..	8	..	עד 65
2	3	9	8	66 - 70 *
6	5	12	11	71 - 75
9	6	14	9	76 - 80
21	13	24	15	81 - 85
24	..	27	13	86 +

* עבור הגברים נכללו בקטגוריה 66-70 גם גברים בגיל 65.

(1) ההבדל שנמצא באחוז המרותקים בין שני הסקרים מוסבר בחלקו ע"י ההגדרות השונות של יחידת החקירה. בסקר הכללי יחידת החקירה היתה הקשיש הבודד, בסקר הנוכחי יחידת החקירה הינה מקבל הט"ס הקרוב יותר להגדרת ראש משפחה.

באשר להבדלים לפי מין, מסתבר, שכושר המוביליות נמוך יותר אצל נשים בכל קבוצת גיל, ובמיוחד בגילים המופלגים. מגמה דומה נמצאה גם בסקר הקשישים הארצי⁽¹⁾ 1966 כאשר בגיל 75+ היו כ-30% מהנשים מרותקות לבית לעומת 17% בלבד בקרב הגברים באותה קבוצת גיל. עם זאת, יש לזכור שהנשים בסקר מקבלי הט"ס בבאר שבע מיוצגות בעיקר ע"י אלמנות המאופיינות בשיעורי מוגבלות תנועה גבוהים יותר, כך שהתיחסות לכלל הנשים המכוסות ע"י הקיצבה בתוספת הטבה סוציאלית היתה אולי מצמצמת במידה מה את הפער בין הגברים לנשים.

4. כיסוי בביטוח בריאות

מרבית הקשישים מבוטחים בביטוח רפואי כלשהו. לא נמצאה מצוקה בקנה מידה גדול מבהינת ביטוח רפואי מינימלי. 4% מהקשישים לא היו מבוטחים כלל, שיעור דומה לזה שנמצא באוכלוסיית הקשישים הכללית בבאר שבע. בקשר לממצא זה חשוב להדגיש שאין ביכולתה של אוכלוסייה החיה מקיצבת זקנה בלבד (בתוספת הטבה סוציאלית) לקנות שרותי בריאות באופן פרטי, כך שלמרות שבעיית אי-הכיסוי אינה רחבת ממדים היא חמורה עבור 4% מהמקרים שאינם מכוסים, ולפיכך דורשת פיתרון.

בעייה בקנה מידה גדול יותר מהווה האחוז הגדול של מבוטחים חלקית, במיוחד בקרב גברים לא נשואים ונשים, כלומר מבוטחים שאינם זכאים למלוא השרותים הניתנים ע"י המערכת הרפואית ובמיוחד שרותי אישפוז. מסתבר שבקרב מקבלי הט"ס שיעור גבוה מאוד מבוטח חלקית: 55% לעומת 47% באוכלוסיית הקשישים הכללית בבאר-שבע, כאשר מרביתם מכוסים באמצעות הסדר מיוחד הקיים בין המוסד לביטוח לאומי, הרשויות המקומיות ומשרד הסעד להבטחת ביטוח רפואי לאוכלוסיית מקבלי הטבה סוציאלית. השיעור הגבוה של הקשישים המכוסים עפ"י הסדר מיוחד זה מצביע על הצלחתו וחיוניותו בהבטחת כיסוי רפואי לאנשים שאחרת היו אולי חסרי ביטוח רפואי כלשהו. אך נשאר ענינה הבעייה של הצורך להבטיח לאוכלוסיית הקשישים מקבלי הט"ס שרותים רפואיים מלאים הכוללים זכויות אישפוז⁽²⁾.

היקף ורמת הכיסוי הרפואי שונים לפי מצב משפחתי ולפי מין, כמוצג בלוח ד' להלן. כמחצית הקשישים הנשואים מבוטחים בביטוח רפואי עם זכויות מלאות לעומת כשליש בקרב הלא-נשואים. מגמה זוהי כמעט נמצאה גם לפי מין משום שאוכלוסיית הנשים כוללת בעיקר אלמנות.

(1) סקר קשישים ארצי 1966, מאת גב' חנה וייל, תאה נתן, ואורי אבנר.

(2) לאחרונה נחתם הסכם בין משרד הסעד וקופת חולים לאבטחת זכויות אישפוז כלליות לנתמכי סעד, ונערכים דיונים להרחבת הסדר זה גם על מקבלי הטבה סוציאלית.

לוח ד'. מקבלי הטבה סוציאלית לפי סוג הביטוח הרפואי, ולפי מין ומצב משפחתי

מצב משפחתי		מין		סה"כ	סוג הביטוח הרפואי
לא נשוי	נשוי	נשים	גברים		
1,358	839	1,272	925	2,197	סה"כ - במספרים מוחלטים
100	100	100	100	100	סה"כ - באחוזים
31	51	31	49	39	חבר קופ"ח עם זכויות מלאות
2	2	2	2	2	חבר קופ"ח עם הגבלה בגלל מחלה
51	38	51	38	46	ביטוח קשישים בקופ"ח באמצעות הביטוח הלאומי ולשכת הסעד
4	2	4	2	3	הורה של חבר מבוטח
6	2	6	3	4	לא מבוטח
3	3	4	4	4	אחר
2	2	2	2	2	לא ידוע

כן, נמצא שאחוז הלא-מבוטחים מגיע ל-6% אצל הלא-נשואים בהשוואה ל-2% אצל הנשואים (וכאמור מגמה זו הגדרתית, דומה לפי מין).

5. מצב כלכלי

בפרק זה נתייחס לשלושה ממדים של מצבו הכלכלי של הקשיש: בעלות על הדירה, הכנסה חודשית ומגורים משותפים עם בן/בת עובדים.

5.1 בעלות על הדירה

כפי שנמצא לגבי כלל אוכלוסיית הקשישים בבאר שבע, כ-35% מהקשישים מקבלי הט"ס גרים בדירות בבעלותם או בבעלות בן משפחה איתו הם גרים. כלומר, העובדה שהדירה בבעלות המשפחה אינה קשורה כפי הנראה במצב הכלכלי של הקשיש ואינה משמשת אינדיקטור למצב כלכלי טוב. (בניגוד לארצות אחרות).

לוח ה. מקבלי הט"ס לפי צורת בעלות על הדירה ולפי מין

נשים	גברים	סך הכל	צורת הבעלות
1,272	925	2,197	סה"כ במספרים מוחלטים
100	100	100	סה"כ - באחוזים
20	26	22	בבעלות הקשיש
18	6	13	בבעלות בן משפחה אחר
33	48	40	שכורה ע"י הקשיש
13	3	9	שכורה ע"י בן משפחה אחר
15	17	16	אחר

מנקודת ראות אחרת, אשר קשורה יותר לצורת המגורים ובעקיפין גם למצב הכלכלי, אנו רואים שברוב המקרים - 62% היה הקשיש מקבל הט"ס ראש משק הבית כאשר: 22% מהם גרים בדירות בבעלותם ו-40% בדירות השכורות על ידם. 22% מהקשישים גרים בדירה שנרכשה או נשכרה ע"י בני משפחה אחרים באותו משק בית, כמצופה מהנחונים שקיבלנו לגבי צורת מגורים, קיימת אצל הגברים נטייה גדולה יותר לנהל משק בית עצמאי, בעוד שנשים סמוכות יותר על שולחנם של בני משפחה אחרים (כ-31%). כמו כן, בקרב הנשואים קיים שיעור גבוה יחסית של דירות בבעלות הקשיש, בהשוואה ללא-נשואים שאצלם בולט האהוז הגבוה יחסית של דירות בשכירות או בבעלות בני משפחה אחרים. לאור הקשר החזק הקיים באוכלוסייה זו בין מצב משפחתי ומין, ברור שגם ההתפלגות של צורת הבעלות על הדירה לפי מין דומה מאוד להתפלגות שנמצאה לפי מצב משפחתי.

5.2 הכנסה

מאחר שאוכלוסיית הסקר כללה מקבלי קצבת זקנה בתוספת הטבה סוציאלית בלבד היה ברור מראש שרמת הכנסתה היא נמוכה ומתבססת בעיקר על קצבת הביטוח הלאומי. רמת הקיצבה בתוספת הטבה סוציאלית עמדה בעת עריכת הסקר על 213 ל"י לבודד ועל - 330 ל"י לזוג. ואומנם הסתבר שלמעלה מ-91% מהמשפחות מחיימות מקצבת הביטוח הלאומי בלבד, כאשר ל-8-9% מהמשפחות בלבד ישנה הכנסה נוספת מעבר לקצבה. ל-15% מהגברים ישנה הכנסה ממקורות נוספים לעומת 5% בלבד בקרב הנשים, מקורות ההכנסה הנוספים הם בעיקר עבודה (כ-4% מהמשפחות), פנסיות ורנסות (3%) ותמיכות סעד ואחרות.

בדיקת התפלגות הקשישים לפי רמת הכנסה מראה שהרוב המכריע של הקשישים מתרכז סביב רמת הכנסה המתאימה לקצבת הביטוח הלאומי. אחוז אחד בלבד מהקשישים נהנה מהכנסה של למעלה מ-600 ל"י לחודש, דהיינו חוספת ההכנסה שנבעה ממקורות שמחוץ לקיצבת הזקנה היתה צנועה ביותר ובגבולות ההכנסה המותרת לקבלת הטבה סוציאלית.

5.3 מגורים עם בן/בת עובדים

אחת הבעיות בהערכת המצב הכלכלי ורמת חייו של קשיש המנהל משק בית משותף עם בני משפחה אחרים, הוא הצורך לנחח את מצבה הכלכלי של המשפחה איתה הוא חי, ועל כך אין בידינו נתונים מספיקים. כאשר המשפחה חיה ברמה כלכלית גבוהה יש להניח שגם הקשיש הנלווה אליה נהנה מכך. מאידך מחמיר מצבו של הקשיש כאשר המשפחה נמצאת במצוקה כלכלית, מצוקתו של הקשיש תחבטא במקרים רבים בצפיפות מגורים גבוהה, ברמה נמוכה יותר של שרותים, אם כי מבחינת תנאי מגורים כפי שמתבטאים בציווד בית הכרחי (המצוי כמעט בכל משפחה) אין המצב חמור במיוחד. אינדיקציה מסוימת לבדיקת הרמה הכלכלית של המשפחה איתה גר הקשיש, שימש בסקר המשתנה "מגורים עם בן/בת עובדים". ההנחה היתה שאם הקשיש גר עם בן/בת עובדים הרי שהוא גר במשפחה רגילה, ממוצעת, לא נתמכת, כך שלא קיימים אפריורית תנאים שיכולים לגרום להתנכרות והסתייגות מצד המשפחה. יצויין שאם ראש המשפחה העובד איננו בנו של הקשיש כמו למשל חתנו (בעלה של בתו), הוא לא נכנס לקטגוריה של "בן/בת עובדים". מסתבר שכ-20% מהאוכלוסייה הנסקרת גרה עם בן/בת עובדים, כאשר 55% מבנים אלה הם נשואים כלומר, יש להניח שהקשיש סמוך על שולחנם והוא בבחינת נלווה למשפחת הבן. כן הסתבר, שנשים נוטות לגור יותר עם בנים עובדים מאשר גברים; הדברים אמורים גם ביחס לגברים אלמנים, כ-71% מכלל הקשישים שגרו יחד עם ילד עובד היו אלמנות ואלמנים. תופעה זו אינה מפתיעה לאור המתאם הגבוה הקיים בין מיץ ומצב משפחתי באוכלוסיית הסקר. שיעור נמוך יחסי של קשישים הגרים עם בן/בת עובדים הינם ראשי משק בית. כאשר בדקנו את סוג הבעלות על הדירה נמצא ש-42% בלבד בקרב קבוצה זו גרים בדירות בשכירות או בבעלות הקשיש לעומת 62% בקרב סך הכל האוכלוסייה הנסקרת.

לוח ו. קשישים הגרים עם בן/בת עובדים לפי צורת הבעלות על הדירה

קשישים הגרים עם בן/בת עובדים	סה"כ מקבלי הט"ס	סוג הבעלות
446	2,197	סה"כ - במספרים מוחלטים
100	100	סה"כ - באחוזים
15	22	בבעלות הקשיש
29	13	בבעלות בן משפחה אחר
27	40	שכורה ע"י הקשיש
20	9	שכורה ע"י בן משפחה אחר
8	16	אחר

ממצא זה תומך בהשערתנו שקשישים אשר גרים באותו משק בית עם בני עובדים נוטים יותר להיות סמוכים על שולחנם, את השפעתם של מגורים משותפים כאלה על רמת המגורים נראה בהמשך.

6. תנאי מגורים

בפרק זה נתייחס לשני מימדים של תנאי מגורים: צפיפות דיור והמצאותו של ציוד בית בסיסי.

6.1 צפיפות דיור

בקרב האוכלוסייה הנסקרת היו במוצע 2.3 חדרים ליחידת דיור. ההתפלגות לפי מספר חדרים בדירה מראה שכמחצית הקשישים גרים בדירה בת שני חדרים, כרבע מהם גרים בדירה בת שלושה חדרים, ו-13% מהקשישים גרים בדירת חדר.

אם נזכור ש-28% מהקשישים גרים לבדם בעוד ש72% גרים עם אנשים נוספים, הרי ברור שקשה לפרש את הנתונים לגבי מספר חדרים מבלי להתייחס למספר הנפשות החיות במשק הבית. הגדרנו איפוא, כרמת צפיפות מגורים גבוהה - דירה הכוללת יותר משלוש נפשות לחדר, כפי שנמצא עבור כלל אוכלוסיית הקשישים בבאר שבע, 4% מאוכלוסיית מקבלי הט"ס גרה בצפיפות של יותר משלושה אנשים, כאשר שיעור צפיפות המגורים מגיע אצל הנשים ל-5% לעומת 3% אצל הגברים.

האחוז הנמוך של קשישים החיים בתנאי צפיפות הוא שיעור ממוצע של קשישים המנהלים משק בית עצמאי וקשישים החיים עם בני משפחה אחרים, כל המחקרים שנערכו עד כה בארץ, מצביעים כמובן על דרגת צפיפות גבוהה יותר אצל קשישים המנהלים משק בית משותף. בסקר הקשישים הכללי בבאר שבע נמצא שכ-4% במוצע חיים בתנאי צפיפות של למעלה מ-3 נפשות לחדר, אך

כשמדובר בקשישים המנהלים משק בית משותף עם בני משפחה אחרים עלה השיעור עד לכדי 9%. תומך בטענה זו הממצא של-18% מהקשישים החיים עם בני משפחה, אין חדר נפרד (לקשיש בודד או לזוג קשישים). גם לגבי מקבלי הט"ס כאשר גר הקשיש במשק הבית עם בן/בת עובדים (כלומר במגורים משותפים עם משפחה צעירה), עולה שיעור זה עד לכדי 43%, עובדה המשקפת גם את מצוקת הדיור שהיא נחלת המשפחות הצעירות עם ילדים, והקשיש הנלווה למשפחה זו מתחלק כמובן גם במצוקתה בתחום הדיור.

6.2 ציוד בית בסיסי

המטרה העיקרית של הסקר היתה כאמור, לבדוק את צרכיה של אוכלוסיית הקשישים לציוד בית בסיסי. לשם כך נבדקה המצאותם של מספר פריטים בסיסיים בדירה, הדרושים לקיום רמת מגורים מינימלית. להלן לוח סיכום על אחוז הקשישים החסרים פריטי ציוד בסיסי:

לוח ז. אחוז משפחות הקשישים החסרות ציוד בית בסיסי לפי פריטי הציוד

פריטי ציוד הבית	אחוז ממשפחות הקשישים
כיריים (גז או חשמל)	9
אמבטיה או מקלחת עם מים חמים	34
טלויזיה	52
רדיו	39
שולחן אוכל	9
ארון בגדים	13
תנור חימום	64
מאוורר	85
מכונת כביסה	74
כסאות	10
מקרר	10
מיטה	10
מזרון תקין	15
סדינים	15
שמיכות עבות	14
שמיכות דקות	10

לוח ז' מראה בבירור שאצל חלק ניכר מהקשישים חסר ציוד בית הדרוש לקיום רמת חיים מינימלית הכרחית. כללית נמצא שציוד בית כמו שולחן, כסאות וארון בגדים חסר אצל נשים במידה גדולה יותר מאשר אצל גברים. כן מסתבר שמצבו של קשיש שגר עם בן/בת עובדים טוב במקצת מהמוצע. ל-19% מהם אין סידורי אינסטלציה נאותים, ל-5% אין שולחן אוכל, ל-9% אין ארון בגדים ול-5% אין כיריים או מקרר. אחוזים אלה נמוכים בהשוואה לשיעורים המופיעים בלוח ז' המתייחסים לכלל האוכלוסיה הנחקרת.

6.3 סקלה של רמת מגורים⁽¹⁾

במקום להתייחס בנפרד לכל פריט של ציוד בסיסי, פותחה סקלה של רמת מגורים המתייחסת להמצאותם של כל פריטי הציוד. חושבו חשעה מדדים מתוך הנתונים שנאספו בסקר, לפי תקנים מקובלים. בכל מדד ניתנה לקשיש נקודה שלילית אחת או שתיים במקרה שהוא נמצא מתחת לתקן המוגדר על ידי המדד. המדדים שהוגדרו מתייחסים לתחומים הבאים: צפיפות דיור, קיום חדר נפרד, אינסטלציה, ארון בגדים, כסאות, מיטה, שולחן אוכל, כיריים לבשול ומקרר. מקומו של הקשיש בסקלה של רמת מגורים נקבע לפי סכום הנקודות השליליות שצבר בכל אחד מתשעת המדדים, כאשר הסכום המירבי יכול להגיע ל-11. אם הציון הסופי הוא 0, דהיינו שהוא לא נמצא מתחת לתקן באף אחד מהמדדים, משמעותו שהוא חי ברמת חיים סטנדרטית. ככל שסכום הנקודות השליליות שצבר גבוה יותר, כן גדלה מצוקתו בתחום המגורים. ההחלטה להשוות את האנשים לפי ציונם הכולל במקום להסתכל על כל תחום בנפרד, נובעת מהרצון לראות את רמת המגורים הכוללת של הקשישים ואח מידח נזקקות לשרותי מגורים נוספים. יתר על כן, ברור שאין דומה אדם שחסר לו פריט אחד בלבד לאדם שחסרים לו מספר פריטים. להלן לוח התפלגות של הקשישים לפי הציון הסופי שצברו.

(1) פרוט המדדים והמשקלים ראה בפרק ב' "שיטות והגדרות" סעיף 8(ג).

לוח ח'. מקבלי הטבה סוציאלית לפי דרגת רמת המגורים ולפי מין

דרגת רמת המגורים	סך הכל	גברים	נשים
סך הכל - מספרים מוחלטים	2,197	925	1,272
סך הכל - באחוזים	100.0	100.0	100.0
חיים לפי התקן (ציון 0)	39.7	45.4	35.4
ציון 1 -	28.9	26.7	30.6
ציון 2 -	12.9	11.7	13.8
ציון 3 -	8.4	7.5	9.1
ציון 4 -	3.4	2.5	4.0
ציון 5 -	2.5	2.6	2.4
ציון 6 -	1.7	1.6	1.7
ציון 7 -	1.1	1.0	1.2
ציון 8 -	1.0	0.6	1.2
ציון 9 -	0.4	0.4	0.4

מהלוח ניתן לראות שכ-40% מכלל הקשישים מקבלי הטבה סוציאלית חיים ברמת מגורים לפי התקן המקובל לעומת 60% מהקשישים החיים בדרגה אחת לפחות מתחת לתקן (דהיינו מצויים מתחת לתקן לפחות באחד המדדים שהגדרנו). 13% חיים בשתי דרגות מתחת לתקן, ו-8% בשלוש דרגות מתחת לתקן. כ-10% מהקשישים נמצאים לפחות 4 דרגות מתחת לתקן המקובל וזוהי בודאי האוכלוסייה המצוייה במצוקה הגדולה ביותר בתחום תנאי מגורים וציוד בית. בסקר הקשישים הכללי בבאר שבע נעשה שמוש במדד שכלל את המרכיבים העקריים של מדד זה, הסתבר שכ-33-40% מאוכלוסיית הקשישים הכללית בבאר שבע חיה מתחת לסטנדרד המינימלי בהשוואה ל-60% כאמור בקרב מקבלי הטבה סוציאלית, כן מסתבר מממצאי הסקר שרמת המגורים של הגברים גבוהה מרמתן של הנשים. תמונה דומה מצטיירת גם מהשוואת רמת המגורים לפי מצב משפחתי; מגמה שאגב היתה צפויה לאור המתאם החזק הקיים באוכלוסייה זו בין מין ומצב משפחתי. כ-65% מכלל הקשישים הלא-נשואים חיים מתחת לרמת המגורים התקנית לעומת כ-53% בלבד בקרב הנשואים, כפי שנראה בלוח ט'.

לוח ט'. מקבלי הטבה סוציאלית לפי רמת מגורים ומצב משפחתי

מצב משפחתי	סך הכל		חיים לפי התקן	חיים מתחת לתקן
	מספרים מוחלטים	אחוזים		
סך הכל	2,197	100.0	39.7	60.3
נשואים	839	100.0	47.8	53.2
לא נשואים	1,358	100.0	35.2	64.8

6.4 ניתוח הגורמים המשפיעים על רמת המגורים (1)

כדי לעמוד על המשתנים המשפיעים על רמת המגורים של הקשיש נעשה ניתוח רב משתני לפי מודל של רגרסיה מרובה. נבנו 9 רגרסיות כאשר בכל פעם נבחר אחד המדדים כמשתנה תלוי, וכך נבדקה הסקלה כולה (שהיא כאמור סכום של כל המדדים החלקיים). קבוצת המשתנים הבלתי תלויים שהוכנסו לרגרסיה בשלב ראשון היו: מין, מצב משפחתי, צורת מגורים, גר עם בן/בת עובדים, גיל וסך הכנסה חודשית, התוצאות שנחקבלו היו כדלקמן:

- (א) צפיפות דיור – כאשר המשתנה התלוי היה צפיפות דיור התקבל מקדם מתאם מרובה של $R = 0.404$ (שהוא מובהק ברמת מובהקות של 0.05) המשתנים המסבירים שנכנסו בסופו של דבר לנוסחת הרגרסיה היו: מין, מצב משפחתי, גר עם בן/בת עובדים וצורת מגורים. כל המשתנים האלה יחד מסבירים כ-16.3% של השונות במשתנה התלוי. (גיל והכנסה לא נכנסו בסופו של התהליך לנוסחת הרגרסיה בשל ערך f נמוך).
- (ב) חדר נפרד – כאשר המשתנה התלוי היה קיום חדר נפרד לקשיש (ולבן זוגו), נכנסו לרגרסיה המשתנים: מין, גר עם בן/בת עובדים וצורת מגורים ומצב משפחתי והתקבל $R = 0.453$ המסביר 20.6% מהשונות של המשתנה התלוי.
- (ג) מקרר או כיריים – עבור המשתנים החלויים "קיום מקרר" ו"קיום כיריים" בדירה לשימוש של הקשיש, התקבל מקדם מתאם מרובה של 0.266 עם המשתנים הבלתי תלויים – מצב משפחתי, גר עם בן/בת עובדים, צורת מגורים, המסבירים יחד כ-7.05% מהשונות של המשתנה התלוי, וזהו אחוז מוסבר נמוך מאוד.
- (ד) המדד הכולל של רמת מגורים – כאשר הסקלה כולה היתה המשתנה התלוי, התקבל $R = 0.238$ ברמת מובהקות של 0.01, המסביר 5.66% מהשונות, המשתנים המסבירים הם – צורת מגורים וגר עם בן/בת עובדים.

(1) הסבר מתודולוגי ראה בפרק ב' "שיטות והגדרות" סעיף 8(ג)

ה. באשר למדדים האחריים ברובם התקבל מקדם מתאם מובהק, דהיינו שקיים קשר ליניארי בין המשתנים התלויים לבין חלק מהמשתנים הבלתי תלויים, אך אחוז השונות המוסבר היה נמוך מאוד, באופן כללי ניתן לומר שהמשתנים מין, מצב משפחתי, צורת מגורים, וגר עם בן/בת עובדים יכולים לנבא את רמת מגוריו של הקשיש כאשר המשתנה עם יכולת הניבוי הגבוהה ביותר הוא מצב משפחתי. יחד עם זאת, לאור האחוז הנמוך של השונות המוסברת, קיימים כנראה משתנים נוספים המסבירים בצורה טובה את רמת המגורים, שבשל המגבלות של סקר זה לא הובאו בחשבון כגון: הוותק בארץ, רמת ההשכלה והרקע התעסוקתי.

פרק ב. שיטות והגדרות

1. מטרת הסקר ושימושיו

המטרה העיקרית של הסקר הייתה איתור צרכי אוכלוסיית מקבלי הטבה סוציאלית בבאר שבע בתחום של ציוד בית בסיסי כגון: ציוד מטבח, ריהוט, כלי מיטה וכו' מתוך כוונה שהמחלקה הסוציאלית בעיריית באר שבע תספק לה את הציוד החסר.

מטרה שניה הייתה להשלים את המידע על אוכלוסיית הקשישים בבאר שבע על ידי ניתוח תנאי חייהם של מקבלי הטבה סוציאלית הנמנים עם אחת הקבוצות החלשות והנזקקות ביותר בחחומים שונים, כגון: בתחום הכלכלי, בתנאי הדיור והמגורים וביטוח הבריאות. הממצאים שנאספו במסגרת הסקר הראו את חשיבות גורם הדיור ותנאי המגורים בניתוח ועיבוד החומר.

את השימוש העיקרי בממצאי הסקר עשתה המחלקה הסוציאלית בבאר שבע. הסקר סיפק לה מידע על מחסור בציוד בסיסי, אצל כל משפחת קשיש המתקיימת מקצבת הזקנה של הבטוח הלאומי בתוספת הטבה סוציאלית על מנת לספק לה את החסר. ואמנם נעשה שמוש רב בנתונים ומאות משפחות קשישים בעיר נהנו משיפור משמעותי בתחום זה כפי שיפורט להלן.

מטרה נוספת בממצאי הסקר הייתה לסייע לשרותים הסוציאליים בעיר להכיר את אוכלוסיית הקשישים הנמצאת בתחומם על מנת לשפר את מערכת השרותים הסוציאליים.

כך יכולים ממצאי הסקר לשמש את מוסדות המחקר בתחום הגרונטולוגיה בהעשרת המידע העומד לרשותם על אוכלוסייה רחבה הנמצאת בתחתית הסולם הכלכלי והחברתי.

2. האוכלוסייה

אוכלוסיית הסקר כללה את כל הקשישים בבאר שבע מגיל 60 ומעלה לאשה, מגיל 65 ומעלה לגבר, שקיבלו קצבת זקנה מהמוסד לביטוח לאומי בתוספת הטבה סוציאלית בחודש אפריל 1973. במסגרת לאוכלוסייה שימש קובץ מקבלי קצבאות זקנה ושאינם מהמוסד לביטוח לאומי. מקובץ זה הוצאה רשימה שמית של כל מקבלי קצבת זקנה בתוספת הטבה סוציאלית בעיר, ובאופן ידני נופו אלמנות שהן צעירות מגיל 60 וכן קשישים החיים במוסדות עפ"י הרשימות של לשכת הסעד בבאר שבע.

המספר הכולל של קשישים מקבלי הטבה סוציאלית בשלב הראשון היה כ-3000 איש, ולאחר ניפוי המקרים שלא נכללו בהגדרת האוכלוסייה נותרו כ-2,740 קשישים.

3. יחידת החקירה

יחידת החקירה היתה הקשיש הזכאי לקבל את הקצבה, שהוא בדרך כלל ראש המשפחה. מכאן שהאוכלוסייה שנחקרה כללה יחידות משפחתיות שמורכבות בחלקן מקשיש בודד (אלמן, גרוש, רווק) ובחלקן מזוגות קשישים עם או בלי ילדים, אך הנחקר היה תמיד ראש המשפחה (לרוב גבר) הזכאי לקבל את הקצבה. פרטים מספר נאספו גם על בני משק הבית האחרים אך הם נועדו לסייע להכרת הרקע והמסגרת המשפחתית של הקשיש.

4. שיטת החקירה

החקירה בוצעה באמצעות שאלון שכלל מספר מצומצם של נתונים על משק הבית, על הביטוח הרפואי על כושר הניידות, על רמת הכנסה ומקורותיה, על תנאי הדיור והמגורים וכן פירוט גדול על ציוד הבית הבסיסי העומד לרשות הקשיש ומשפחתו (הגרעינית). שאלון זה מולא על ידי פוקדים שקיבלו הדרכה מרוכזת ביום עיון מיוחד, וכן הדרכה שוטפת ממרכז הסקר בסניף באר שבע שהוכשר במיוחד לכך. מנהל סניף המוסד לביטוח לאומי בבאר שבע ליווה את הסקר בכל שלביו. לעריכת הסקר קדמו הפעולות האלה:

- א) מכתב מוקדם שנשלח לכל הקשישים שבו הוסברו מטרת הסקר ושימושיו.
- ב) השוואת הכתובות של הקשישים שהוצאו כאמור מקובץ מקבלי קצבת. זקנה ושאינם מהמוסד לביטוח לאומי עם כתובות הקשישים, הרשומות בכרטיס לשכת הסעד המקומית בבאר שבע. במקרה של הבדלים בכתובת נרשמו שתייהן כדי לצמצם עד כמה שאפשר את מקרי הנפל ואת ביקורי הסרק.
- ג) עפ"י הכתובת סומנה השכונה בשאלון וכל השאלונים חולקו לפי שכונות לתאי פקידה, כך שכל הראיונות שבוצעו על ידי פוקד אחד רוכזו בסניבה אחת.

5. תוצאות עבודת השדה

מתוך האוכלוסייה המקורית של כ-2,700 נחקרו 2,197 קשישים המהווים כ-80% מכלל האוכלוסייה. 20% שלא נחקרו מתחלקים ל-5% של מקרי אפס, כלומר מקרים שאינם שייכים לאוכלוסייה בשל עזיבת העיר או פטירה ול-15% של מקרי נפל, דהיינו, שייכים לאוכלוסייה אך לא נחקרו מסיבות שונות. הסיבות העיקריות היו: כתובות לא נכונות, הקשיש לא נמצא בביתו לאחר ארבעה ביקורים מקרים מעטים של סרוב להתראיין. שיעור נפל זה הוא בבחינת הישג לגבי באר שבע לאור השינויים העצומים שחלו במפת הרחובות והשכונות בשנים האחרונות. בסקר הקשישים הכללי בבאר שבע שנערך כשנה וחצי לפני כן נמצא שיעור נפל של 26%. יש לזקוף זאת למאמצים הרבים שהושקעו בעדכון ובאיחור הכתובות במקורות שונים.

6. תהליך הטיפול בשאלון

(א) כל שאלון מלא עבר עריכה על ידי מרכז הסקר בטופס עריכה מיוחד. במקרה שנחגלו ליקויים במילוי השאלון נערך בירור אצל הפוקד, ובמקרים אחדים, כשחסרו נתונים מרכזיים, השאלון נפסל או שנערך ראיון חוזר.

(ב) לאחר בדיקת השאלון ואימותו הוא נשלח למחלקה הסוציאלית בבאר שבע לשם רישום ציוד הבית החסר לקשיש. ברוב המקרים הושלם הציוד החסר בהתאם לאפשרויותיה של המחלקה הסוציאלית.

(ג) בשלב הבא הועבר השאלון למשרד הראשי של המוסד לביטוח לאומי לשם עריכה, ניקוב ועיבוד הנתונים.

להלן רשימת פריטי הציוד שסופקו למשפחות על ידי המחלקה הסוציאלית בבאר שבע בהתאם לממצאי הסקר: מיטות, מזרונני גומאוויר, כסאות ושמיכות במחיר סמלי ולחלק מהם גם תנורי חימום ומצעים. הובטח להשלים גם את הציוד הנוסף החסר כגון: דודי מים חמים, פריז'ידרים וכידיים לבישול. המחלקה הסוציאלית ביקשה מהאגודה למען הקשיש תקציב מיוחד לצורך השלמת פריטי ציוד אלה והכוונה היא להשלימם במרוצת שנת התקציב 1975/6.

7. הערות לניתוח החומר

א. האוכלוסייה שנחקרה בסקר זה היא, כאמור, אוכלוסיית מקבלי קצבאות זקנה בתוספת הטבה סוציאלית מהמוסד לביטוח לאומי, המשקפת, בקירוב, את המשפחות המכוסות על ידי ההטבה הסוציאלית המצורפת לקצבת הזקנה. אוכלוסייה זו כוללת מטבע הגדרתה שיעור גבוה של אלמנות אך כמעט שאינה כוללת נשים נשואות שהן עקרות-בית ולרוב אינן זכאיות לקצבה בזכות עצמן. יש לזכור הגדרה זו בבואנו להשוות נתוני סקר זה עם נתוני סקרים אחרים, כמו הסקר הכללי של הקשישים בבאר שבע שנערך ב-1971/72 שיחידת החקירה בו היתה הקשיש הבודד ללא קשר עם מצבו המשפחתי.

ב. לאור המטרה המקורית המצומצמת של הסקר - בדיקת צרכיה של האוכלוסייה בתחום של ציוד בית בסיסי ובשל מגבלות הזמן בביצוע עבודת השדה, הרישהאפשרויות להכניס לשאלון משתנים ונושאים חשובים לבדיקת רמת חייה של האוכלוסייה היו מצומצמות ביותר. אין ספק שעובדה זו פוגמת מאוד באפשרויות הניתוח של החומר ובלמוד והכרה של בעיות וחופעות שונות המאפיינות את חיי הקשישים. מגבלות אלה באות לידי ביטוי בעיקר בעיבודי הרגרסיה הרב משתנית שנערכו. ניתן היה להסביר בצורה טובה ומלאה יותר את המשתנים התלויים אילו היה אפשר להכניס לניתוח משתנים מסבירים נוספים כמו המצב הרפואי והבריאותי, הוותק בארץ, הרקע התעסוקתי וכו'.

ג. בשל מלחמת יום הכפורים, שפרצה בשלב הסופי של עבודת השדה, נוצר ניתוק מגע ממושך בין הממונים על הסקר באגף למחקר ותכנון לבין הסניף בבאר שבע, ולמרות שהפעולה המקצועית והארגונית הושלמה, תודות לערנות ולרגש האחריות שגילה הסניף, הרי המעקב והליווי המקצועי של האגף למחקר ותכנון לא היה שלם ולא חמיד נשמר המידע בשלמותו, כך שבמקרים מסויימים (שוליים אמנם) היה צורך לשחזר מן הזכרון, עובדה שפגעה מעט בניתוח החומר ובצורת הצגת הנתונים.

ד. המספרים המוחלטים המופיעים בלוחות משקפים את מספר הקשישים שרואינו. על מנת להגיע לאומדנים של כל האוכלוסיה יש לחלק כל מספר ב-0.85.

8. הגדרות

א. זכאות להטבה סוציאלית

להטבה סוציאלית זכאי מקבל קצבת זקנה שמלבד הקצבה אין לו הכנסות ממקורות אחרים העולות על גובה קצבת זקנה. בעת עריכת הסקר היחה הקצבה בתוספת הטבה סוציאלית לבודד כ-213 ל"י ולזוג כ-330 ל"י לחודש.

ב. סקלה של רמת מגורים

לבדיקת רמת מגוריו של הקשיש נבנה מדד כולל המורכב ממדדים חלקיים המתייחסים למציאותו של כל אחד מפריטי הציוד הבסיסיים שברשות המשפחה. בכל מדד חלקי ניתנה לקשיש נקודה אחת או שתיים מתחת לתקן (נקודות שליליות), במקרה שהוא חסר את פריט הציוד המוגדר ע"י המדד. המדד הכולל הינו סכום הנקודות השליליות שהקשיש צבר בכל המדדים החלקיים ומשקף לכן את רמת מגוריו. המדדים החלקיים הם:

1. צפיפות דיור - כשמספר הנפשות לחדר גדול משלוש. קבל הקשיש ציון של 1 - (מדד זה חושב על ידי חלוקת מספר הנפשות בדירה במספר החדרים בדירה).
2. חדר נפרד לקשיש - אם בדירה שבה גרות יותר משתי נפשות אין לקשיש (ולבן זוגו) חדר נפרד קבל המרואיין ציון 1.
3. אינסטלציה - אם אין בדירה אמבטיה או מקלחת עם מים חמים. קבל המרואיין ציון 1 -.
4. ארון בגדים - אם חסר ארון בגדים קבל הקשיש ציון 1 -.
5. כסאות - אם חסרים בבית כסאות העומדים לרשותו של הקשיש הוא קבל ציון 1 -.
6. מיטה - אם חסרה מיטה תקינה. קבל הקשיש ציון 1 -.
7. שולחן אוכל - אם חסר שולחן אוכל. קבל המרואיין ציון 1 -.
8. כיריים (גז או חשמל) - אם חסרים כיריים לבשול קבל המרואיין את הציוד 2 - (2 נקודות מתחת לתקן שהוא כמובן קיום כיריים).
9. מקרר - אם חסר מקרר העומד לשימושו של הקשיש הוא קבל ציון של 2 -.

פרק ג. ניתוח באמצעות רגרסיה מרובה (רב-משתנית)

כדי לעמוד על הגורמים והמשתנים המסבירים את ההתפלגויות של הקשישים בתחומים שונים כגון: צורת מגורים, סוג ביטוח רפואי, תנאי מגורים נעשה שימוש במתודה של רגרסיה מרובה.

השלב הראשון בבניית מודל רגרסיה מרובה הוא ההחלטה על המשתנה הטעון הסבר (משתנה תלוי) ואח"כ לבדוק אלו משתנים יכולים להסביר כקומבינציה ליניארית את המשתנה הנ"ל (זוהי קבוצת המשתנים הבלתי תלויים). במילים אחרות מנסים לנבא משתנה מסויים בעזרת משתנים אחרים, בבחירת קבוצת המשתנים הבלתי תלויים מובאים בחשבון שני שיקולים: האחד, קיום מתאם גבוה ומובהק (ברמת מובהקות של 0.05) עם המשתנה התלוי, הבדיקה מתייחסת למקדם המתאם הפשוט, מטריצת מקדמי מתאם אלה מופיעה בלוחות 18 א' ו-19 ב'. שיקול שני, המשתנים המסבירים צריכים להיות בלתי מתואמים ביניהם ובמקרה הגרוע בעלי מתאם נמוך מאוד, זאת על מנת להשיג אינפורמציה מכסימלית עם הכנסת גורם נוסף לרגרסיה.

הטכניקה לחישוב נוסחת הרגרסיה מתבצעת בשיטה זו:

מגדירים את המשתנה התלוי ואת קבוצת המשתנים הבלתי תלויים (שכאמור נבחרים לאחר בדיקה מקדם המתאם הרגיל עם המשתנה התלוי), והמחשב רושם את כל המתאמים החלקיים ואת רמת מובהקותם לפי מבחן F. מקדם מתאם חלקי בלתי מובהק, משמעותו שהכנסתו לנוסחה אינה מוסיפה באופן מהותי להסבר ההתפלגות של המשתנה התלוי ולכן אינו נלקח בחשבון בצעד הבא. דהיינו, בסופו של דבר ייכנסו לרגרסיה רק המשתנים עם יכולת הסבר משמעותית. מחשבים את R (מקדם המתאם המרובה) שכלל שהוא גבוה יותר כן מסביר הוא אחוז גבוה יותר של השונות של המשתנה התלוי (R^2). מובן שהרגרסיה תהיה טובה יותר כשאחוז השונות המוסבר גדול יותר.

פרוט הרגרסיות המרובות שנעשו

מספר סידורי	המשתנה התלוי	המשתנים הבלתי תלויים
1	צורת מגורים	מצב משפחתי, מין, גר עם בן/בת עובדים, גיל
2 (1)	סוג ביטוח רפואי	מין, מצב משפחתי, צורת מגורים, גר עם בן/בת עובדים, גיל, בעלות על הדירה
3 (1)	בעלות על הדירה	מין, מצב משפחתי, צורת מגורים, גר עם בן/בת עובדים, גיל,
4-11	כל אחד במדדי "תנאי מגורים"	מין, מצב משפחתי, צורת מגורים, גר עם בן/בת עובדים, גיל, הכנסה חודשית כוללת
12	המדד הכולל של "תנאי מגורים"	מין, מצב משפחתי, צורת מגורים, גר עם בן/בת עובדים, גיל, הכנסה חודשית כוללת

(1) בשל מידת ההסבר הנמוכה של המשתנים לא נעשה שימוש בתוצאות רגרסיה זו.

לוחות (1)(2)

לוח 1: מקבלי הט"ס לפי מין ומצב משפחתי (באחוזים ובמספרים מוחלטים)

מציב משפחתי		סך הכל		גברים		נשים	
סך הכל	2,197	100.0	925	100.0	1,272	100.0	
נשוי	839	38.2	722	78.1	117	9.2	
לא נשוי	1,358	61.8	203	21.9	1,155	90.8	

לוח 2: מקבלי הט"ס לפי מספר נפשות בבית

מספר נפשות	אחוזים	מספרים מוחלטים
סך הכל	100.0	2,197
1	28.0	613
2	34.1	651
3	11.0	241
4	6.8	150
5	5.7	126
6	4.0	87
7+	8.6	190
לא ידוע	1.8	39

- (1) בכל הלוחות המספרים המוחלטים מתייחסים רק ל-2,200 הקשישים שנחקרו, כדי לקבל אומדן לכל האוכלוסיה המקבלת הט"ס, יש לחלק כל מספר ב-0.85 (שיעור הנפל 15%).
- (2) שורת ה"סך הכל" במספר לוחות כוללת גם מקרים "לא ידועים" שאינם מפורטים בלוח. לכן לא תמיד סיכום הפירוטים מתאים לסך הכל.

לוח 3: מקבלי הט"ס לפי מין וגיל

נשים		גברים		סך הכל		הגיל
1,272	100.0	925	100.0	2,197	100.0	סך הכל
430	33.9	-	-	430	19.6	עד גיל 65
331	26.0	370	40.0	701	32.0	66-70*
253	19.8	320	34.6	573	26.0	71-75
140	11.0	130	14.1	270	12.3	76-80
97	7.6	101	10.9	198	9.0	81+

* עבור גברים נכללו בקטגוריה זו גם הקשישים מתחת לגיל 66.

לוח 4: מקבלי הט"ס לפי מספר החדרים בדירה

מספרים מוחלטים	אחוזים	מספר חדרים
2,197	100.0	סך הכל
289	13.2	1
1,147	52.2	2
593	27.0	3
158	7.2	4+

לוח 5: מקבלי הט"ס לפי גיל וצורת מגורים (באחוזים ובמספרים מוחלטים)

צורת מגורים										גיל
נשוי החי עם בן משפחה אחר		נשוי חי עם בן זוג (ויילדים מתחת לגיל 18)		לא נשוי חי עם בן משפחה אחר (כולל ילדים)		לא נשוי חי לבד		סך הכל		
234	100.0	605	100.0	748	100.0	610	100.0	2,197	100.0	סך הכל
32	13.7	66	11.1	199	26.2	178	29.2	475	21.6	עד 65
93	39.8	218	34.8	180	25.3	165	27.0	656	29.9	70-66
74	31.6	181	30.5	168	22.1	150	24.6	573	26.1	75-71
18	7.7	79	13.3	103	13.6	70	11.5	270	12.3	80-76
16	6.8	60	10.1	86	11.2	36	5.9	198	9.0	+ 81

לוח 6: מקבלי הט"ס לפי מגורים עם בן/בת עובדים ולפי מין (באחוזים ובמספרים מחולטים)

מגורים עם בן/בת עובדים		סך הכל		גברים		נשים	
סך הכל		2,197	100.0	925	100.0	1,272	100.0
גר עם בן/בת עובדים		446	20.3	138	14.9	308	24.2
לא גר עם בן/בת עובדים		1,740	79.2	779	84.2	961	75.6

לוח 7: מקבלי הט"ס לפי מצב משפחתי ומגורים עם בן/בת עובדים

מגורים עם בן/בת עובדים		סך הכל		נשוי		לא נשוי	
סך הכל		2,197	100.0	839	100.0	1,358	100.0
גר עם בן/בת עובדים		446	20.3	113	13.5	333	24.5
לא גר עם בן/בת עובדים		1,739	79.2	720	85.8	1,019	75.0

לוח מס' 8: מקבלי הט"ס לפי מגורים עם בן-בת עובדים ולפי גיל (באחוזים ובמספרים מחולטים)

מגורים עם בן/בת עובדים							גיל	
איך חשובה	לא גר עם בן/בת עובדים	גר עם בן/בת עובדים	סך הכל					
12	100.0	1,739	100.0	446	100.0	2,197	100.0	סך הכל
3	25.0	369	21.2	103	23.1	475	21.6	עד 65
4	33.4	520	29.9	132	29.7	656	29.9	66 - 70
1	8.3	459	26.4	113	25.3	573	26.1	71 - 75
3	25.0	212	12.2	55	12.3	270	12.3	76 - 80
1	8.3	160	9.2	37	8.3	198	9.0	+ 81

לוח 9: מקבלי הט"ס לפי מצב משפחתי ולפי הבעלות על הדירה

לא נשוי		נשוי		סך הכל		בעלות על הדירה
1,358	100.0	839	100.0	2,197	100.0	סך הכל
264	19.4	230	27.4	494	22.5	בבעלות הקשיש
251	18.5	29	3.5	280	12.7	בבעלות בן משפחה אחר
445	32.8	421	50.2	866	39.5	שכורה ע"י הקשיש
178	13.1	16	1.9	194	8.8	שכורה ע"י בן משפחה אחר
213	15.7	141	16.8	354	16.1	אחר

לוח 10: מקבלי הט"ס לפי צורת בעלות על הדירה ולפי מין (באתוזים ובמספרים מוחלטים)

נשים		גברים		סך הכל		בעלות על הדירה
1,272	100.0	925	100.0	2,197	100.0	סך הכל
256	20.1	238	25.7	494	22.5	בבעלות הקשיש
228	17.9	52	5.6	280	12.7	בבעלות בן משפחה אחר
424	33.3	442	47.8	866	39.5	שכורה ע"י הקשיש
165	13.0	29	3.2	194	8.8	שכורה ע"י בן משפחה אחר
194	15.3	160	17.3	354	16.1	אחר

לוח 11: משפחות הקשישים הנהנות מכל מקור הכנסה בנוסף לקצבת הבטוח הלאומי (במספרים מוחלטים ובאחוזים מכלל המשפחות)

נשים		גברים		סך הכל		מקור הכנסה
1,272	100.0	925	100.0	2,197	100.0	סה"כ
31	2.4	64	6.9	95	4.3	מעבודה
23	1.8	37	4.0	60	2.7	מפנסיה, רנטה
3	0.2	7	0.8	10	0.5	מתמיכות סעד
7	0.6	18	1.9	25	1.1	ממקורות אחרים

לוח 12: מקבלי הטייס לפני הכנסה חודשית כוללת ולפי גיל (באחוזים ובמספרים מוחלטים)

הכנסה חודשית כוללת										סך הכל	גיל					
לא ידוע	601-900	451-600	331-450	241-330	151-240	1-150										
130	100.0	21	100.0	62	100.0	377	100.0	338	100.0	1,223	100.0	46	100.0	2,197	100.0	סך הכל
33	25.4	3	14.3	4	6.5	45	11.9	52	15.4	324	26.5	14	30.4	475	21.6	עד 65
40	30.7	10	47.6	27	43.5	135	35.8	105	31.1	324	26.5	15	32.6	656	29.9	70-66
27	20.8	4	19.0	24	38.7	124	32.9	94	27.8	292	23.9	8	17.4	573	26.1	75-71
9	6.9	3	14.3	4	6.5	50	13.3	41	12.1	155	12.7	8	17.4	270	12.3	80-76
10	7.7	1	4.8	3	4.8	22	5.8	46	13.6	115	9.4	1	2.2	198	9.0	+81

לוח 13: מקבלי הטייס לפני סוג ביטוח רפואי ולפי גיל (באחוזים ובמספרים מוחלטים)

לא ידוע	אחר	לא מבוטח	הורה של חבר מבוטח	ביטוח קשישים באמצעות סעד	חבר קופ"ח עם הגבלה	חבר קופ"ח עם זכויות מלאות	סך הכל	סך הכל	גיל							
46	100.0	78	100.0	96	100.0	67	100.0	1,008	100.0	40	100.0	862	100.0	2,197	100.0	סך הכל
8	17.4	18	23.1	17	17.7	7	10.4	205	20.3	10	25.0	210	24.4	475	21.6	עד 65
3	6.5	14	17.9	24	25.0	14	20.9	273	27.1	11	27.5	317	36.8	656	29.9	70-65
15	32.6	23	29.5	24	25.0	17	25.4	258	25.6	17	42.5	219	25.4	573	26.1	75-71
9	19.6	13	16.7	18	18.8	14	20.9	142	14.1	-	-	74	8.6	270	12.3	80-76
7	15.2	9	11.5	11	11.4	15	22.4	119	11.8	2	5.0	35	4.0	198	9.0	+81

לוח 14: מקבלי הטייט לפני מידת הניידות הפיזית, מין וגיל (באותו זמן ובמספרים שחולטים)

אין הגבלות בתנועה				הכל				גיל				
נשים	גברים	סך הכל	נשים	גברים	סך הכל	נשים	סך הכל					
613	100.0	497	100	1,110	100.0	1,272	100.0	925	100.0	2,197	100.0	סך הכל
269	44.1	-	-	269	24.6	430	34.1	-	-	430	19.8	ערך גיל 65
174	28.0	224	44.8	398	35.5	331	25.8	370	39.9	701	31.7	70-66
106	17.2	173	34.9	279	25.1	251	19.7	322	34.9	573	26.1	75-71
47	7.6	61	12.3	108	9.8	142	11.1	128	13.9	270	12.3	80-76
11	1.8	35	7.1	46	4.1	97	7.6	101	10.9	198	9.0	+81

מסוגל לנוע מחוץ לבית עם מכשירי עזר				מסוגל לנוע מחוץ לבית עם מכשירי עזר				ג י ל				
נשים	גברים	סך הכל	נשים	גברים	סך הכל	נשים	סך הכל					
39	100.0	49	100.0	88	100.0	411	100.0	242	100.0	653	100.0	סך הכל
13	33.3	-	-	13	14.8	104	25.3	-	-	104	15.9	ערך גיל 65
7	17.9	18	36.7	25	28.4	111	27.0	89	36.8	200	30.6	70-66
6	15.4	14	28.6	20	22.7	95	23.1	83	34.3	178	27.3	75-71
8	20.5	8	16.3	16	18.2	55	13.4	39	16.1	94	14.4	80-76
4	10.3	9	18.4	13	14.8	37	9.0	31	12.8	68	10.4	+81

לוח 14 (המשך)

מרוחק למיטה או לכיסא				מסוגל לנוע בתוך הבית				ג י ל		
נשים	גברים	סה"כ	סך הנשים	סך הגברים	סה"כ	סה"כ				
66	100.0	45	100.0	111	100.0	143	100.0	235	100.0	סה"כ
9	13.7	-	-	9	8.2	35	24.5	-	35	14.9
8	12.1	10	22.2	18	16.2	31	21.7	29	31.6	25.5
14	21.2	16	35.6	30	27.0	30	20.9	36	39.1	28.1
13	19.7	8	17.8	21	18.9	19	13.3	12	13.0	13.2
21	31.8	11	24.4	32	28.8	24	16.8	15	16.3	16.6

לוח 15: מקבלי הטעויות החייבים מותרות לסטודנט של תנאי מנורים לפני מצב משפחתי ודרגת רמת מעורבים מותרות לסטודנט המזינמלי

דרגת רמת מעורבים	סה"כ	נשים	סך הנשים	גברים	סה"כ	לא נשוי	נשוי
סה"כ	1,327	100.0	447	100.0	880	100.0	447
-1	635	53.2	238	45.1	397	45.1	238
-2	283	21.7	97	21.1	186	21.1	97
-3	185	13.7	61	14.1	124	14.1	61
-4	74	3.6	16	6.6	58	6.6	16
-5	55	3.6	16	4.4	39	4.4	16
-6	37	2.0	9	3.2	28	3.2	9
-7	24	1.1	5	2.2	19	2.2	5
-8	21	1.1	5	1.8	16	1.8	5
-9	13	-	-	1.5	13	1.5	-

לוח 16: מקבלי הט"ס החיים מתחת לסטנדרט של תנאי מגורים לפי דרגת רמת החיים מתחת לסטנדרט המינימלי ולפי גיל (באחוזים ובמספרים מוחלטים)

דרגת רמת חיים										גיל
-4	-3	-2	-1	סך הכל						
74	100.0	185	100.0	283	100.0	635	100.0	1,327	100.0	סך הכל
14	18.9	36	19.5	74	26.1	143	22.5	291	21.9	עד גיל 65
20	27.0	57	30.8	82	29.0	202	31.8	394	29.7	70-66
19	25.7	48	25.9	70	24.7	157	24.7	342	25.8	75-71
9	12.2	22	11.9	30	10.6	71	11.2	153	11.5	80-76
9	12.2	18	9.7	24	8.5	56	8.8	128	9.7	+81

דרגת רמת חיים										גיל
-9	-8	-7	-6	-5						
13	100.0	21	100.0	24	100.0	37	100.0	55	100.0	סך הכל
2	15.4	1	4.8	5	20.8	8	21.7	8	14.6	עד גיל 65
3	23.1	5	23.8	4	16.7	4	10.8	17	30.9	70-66
5	38.4	7	33.3	7	29.2	10	27.0	19	34.5	75-71
-	-	3	14.2	6	25.0	7	18.9	5	9.1	80-76
3	23.1	5	23.9	-	-	7	18.9	6	10.9	+81

לוח 17: מקדמי מוחאם בן משתנים טרעז-כללית

משתנים טוציז-כללית	משתנים טוציז-כללית	מירדח הניידוח הפיזית	סוג הביטוח הרפואי	בעלות על הדירה	גיל	מגוררים עם בת/בן	הרכב מגורים	מצב משפחתי	מיר
מיר	-.437**	.0296	.154**	.0174	-.220**	-.135**	-.506**	.673**	1.00
מצב משפחתי	-.4853**	.0075	.172**	.0313	-.058	-.071	-.680**	1.00	.673**
הרכב מגוררים	.4123	.0716*	-.0968**	.0053	.0699*	.0193	1.00	-.680**	-.506**
מגוררים עם בת/בן	.1258	.0345	.100*	.0278	.019	1.00	.0193	-.071	-.135**
עובדים	.0303	.2436**	.1624**	.0033	1.00	.019	.0699*	.058	-.220**
גיל	.0133	.106**	.1426**	1.00	.0033	.0278	.0053	.0313	.0174
בעלות על הדירה	.0133	.1426**	1.00	.0033	.0033	.0278	.0053	.0313	.0174
סוג הביטוח	-.111**	.144**	1.00	.1426**	.1624**	.100*	-.0968**	.172**	.154**
הרפואי	-.111**	.144**	1.00	.1426**	.1624**	.100*	-.0968**	.172**	.154**
מירדח הניידוח	-.023	1.00	.144**	.106**	.2436**	.0345	.0716*	.0075	.0296
הפיזית	-.023	1.00	.144**	.106**	.2436**	.0345	.0716*	.0075	.0296
הכנסה חודשית	1.00	-.023	-.111**	-.0133	.0133	.1258**	-.4123**	-.4853**	-.437**

* מובהק ברמת מובהקות של 5%
** מובהק ברמת מובהקות של 1%

לוח 18 : מקדמי מוחאם בין משותפים סוצי-כלכליים וגורמי רמת החיים

מ"ג	מצב נשפחה	הרכב כגורים	כגורים עם בן/בת צעירים	גיל	בעלות על הדיירה	סוג הביטוח לפואי	מידת הניידות הפיזית	סה"כ הכנסה חודשית	מקרי רמת חיים
-.071*	-.0775*	-.0741*	-.333**	-.051	.009	-.066*	-.068*	.019	יותר מ-3 אנשים לחדר
-.160**	-.139**	-.199**	-.0598	.018	-.075	-.102**	-.058	.034	יותר מ-2 אנשים בדיירה ואין חדר נפרד
.0046	.0078	-.157**	.012	.017	-.107**	.082**	-.082*	.015	אינסטלציה מלאה
-.0392	-.037	.0893**	-.038	-.035	-.052	-.039	-.014	.055	שולחן אוכל
-.0494	-.0623	.0835	-.044	-.045	-.101**	-.081*	-.106**	.056	ארון בגדים
-.0191	-.0203	.0218	-.047	-.038	-.133**	-.064*	-.144**	.012	כסאות ומיטה
-.0101	-.0524	.1916**	-.154**	-.059	-.126**	-.076*	-.091**	.054	בדידים ומקרר
-.0694*	-.091**	.136**	-.193**	-.064*	-.180**	-.135**	-.147**	.068*	רמת חיים

* מובהק ברמת מובהקות של 5%
 ** מובהק ברמת מובהקות של 1%

